

HET ZIJN STERKE BENEN DIE DE WEELDE KUNNEN DRAGEN.... PRATEN OVER SEKS TUSSEN OUDERS EN KINDEREN^o

Janita Ravesloot en Yolanda te Poel*

Jongeren móeten in een seksueel contact veilig vrijen, onderhandelen, praten, grenzen aangeven, expliciet zijn. Veilig vrijen vergt van jongeren handelingsvaardigheden die zij niet van huis uit meekrijgen. In dit artikel staat de vraag centraal, hoe en waarover jongeren met hun ouders praten over seksualiteit, en in hoeverre seksualiteit een gespreksonderwerp is tussen de generaties. We laten aan de hand van een kwalitatief exploratief onderzoek zien dat zowel bij jongeren als bij ouders een ambivalente houding ten opzichte van seksualiteit een open communicatie in de weg staat. Deze ambivalentie laat zich vertalen in terughoudendheid ten opzichte van elkaar, en in communicatie over algemeenheden. Ondanks een toegenomen openheid blijft het terrein van seksualiteit in de opvoedingscontext nog steeds problematisch.

Jongeren die in moderne gezinnen opgroeien hebben bij het plannen van hun levensloop veel meer opties tot hun beschikking, dan hun ouders toen deze jong waren. De toegenomen keuzemogelijkheden gelden voor veel terreinen: scholing (welke opleiding past bij mij en wil ik volgen), consumptie en vrije tijd, relatievorming en vooral ook seksualiteit. Een scala van mogelijkheden trekt als het ware aan de jongeren voorbij en van hen wordt verwacht dat zij 'op maat gesneden keuzes' maken. Jongeren kunnen kiezen, maar *moeten* dat ook; tegenover keuzevrijheid staat keuzedwang (Beck & Beck-Gernsheim, 1994).

Jongeren krijgen ook de tijd om te experimenteren. De jeugdfase is onder invloed van de na-oorlogse onderwijsexpansie langer geworden, en deze *verlengde jeugdfase* biedt jongeren de mogelijkheid om verplichtingen die traditioneel bij volwassenheid horen (het betreden van de arbeidsmarkt en gezinsvorming) uit te stellen, terwijl zij wel kunnen profiteren van de rechten die bij de status van volwassenheid hoorden (het aangaan van seksuele relaties). Als we de hedendaagse jeugd vergelijken met die van hun ouders, dan kunnen we in navolging van jeugdsociologisch onderzoek spreken van *de overgang van een standaard- naar een keuzebiografie* (Du Bois-Reymond et al. 1994). Wat wordt hiermee bedoeld?

Tot aan de jaren vijftig stond de structurering van de levensloop min of meer vast. Statuspassages van jeugd naar volwassenheid werden in een vaste volgorde, en op een bepaalde leeftijd genomen. Je volgde een opleiding, zocht werk, kreeg verkering, verloofde je, ging trouwen, en had voor het eerst seksueel contact met als resultaat gezinsuitbreiding. De man was in deze standaardbiografie kostwinner, de vrouw was verantwoordelijk voor de

* Drs. Janita Ravesloot en drs. Yolanda te Poel zijn als docenten en onderzoeksters verbonden aan de Rijks Universiteit Leiden, Faculteit Sociale Wetenschappen, sectie Jongerenstudies en Jeugdbeleid, Postbus 9555, 2300 RB, Leiden.

Dit artikel is gebaseerd op gegevens uit Y. te Poel & J.H. Ravesloot (1994).

^o Geaccepteerd voor publicatie 25 oktober 1995.

zorgfunctie. Jongens en meisjes uit de hogere sociale milieus namen de verschillende status-passages op latere leeftijd dan leeftijdsgenoten uit de lagere milieus. Seksualiteit kreeg betekenis binnen een vaste op het huwelijk gerichte relatie.

Vanaf de jaren zestig zijn steeds meer variaties op deze standaardbiografische levensloop ontstaan (Peters, 1992). Het milieu van herkomst (als je voor een dubbeltje geboren bent wordt je nooit een kwartje), de zuil (twee geloven op een kussen, daar slaapt de duivel tussen) of sekse voorspellen steeds minder het leven. Mannen- en vrouwenrollen staan niet meer vast. Een slimme meid is tegenwoordig op haar toekomst voorbereid en een echte vent strijkt zijn eigen overhemd. Verliefd-verloofd-getrouwd als schema mag vervangen worden door samenwonen, 'single' blijven, of 'latten', en homoseksuele relaties zijn mogelijk geworden naast heteroseksuele paren.

Deze ontwikkelingen van toegenomen pluriformering en individualisering impliceren dat betekenisverleningen niet meer eenduidig zijn. Trouw-zijn kan betekenen: 'tot de dood ons scheidt', en: 'trouw zolang het duurt'. In vergelijking met enkele decennia geleden is een differentiatie opgetreden in de timing, de vorm, de inhoud en de betekenis van seksualiteit voor jongeren.

De verruiming van keuzemogelijkheden voor jongeren vergt van hedendaagse ouders een 'nieuwe' opvoedingsbekwaamheid en betrokkenheid bij de leefwereld van hun kinderen. Modern ouderschap betekent het onderhouden van een ondersteunende en adviserende relatie met kinderen. En aangezien jeugdonderzoek laat zien dat er geen sprake meer is van een generatiekloof (Meeus en 't Hart, 1993), is het aannemelijk te veronderstellen dat de betrokkenheid ook geldt voor de seksuele en relationele ontwikkeling van hun kinderen. Jongeren blijven immers langer thuis wonen terwijl ze op steeds jongere leeftijd experimenteren met seksualiteit (Vogels en Van der Vliet, 1990). Binnen de opvoedingscontext is meer ruimte ontstaan voor lichamelijke (bijvoorbeeld schaars gekleed door het huis lopen), onderhandeling, ondersteuning en wederzijdse betrokkenheid. Gezinssociologen spreken wel in navolging van De Swaan (1982) van de overgang van een bevels- naar een onderhandelingshouding. Zowel op cultureel- als op gezinsniveau zijn er meer mogelijkheden om seksualiteit als opvoedingsterrein (vanuit het perspectief van ouders) of als ontwikkelingsterrein (vanuit het perspectief van jongeren) een plaats te geven.

De media ondersteunen dit beeld. Te denken valt aan het seksuele voorlichtingsprogramma 'Seks met Angela' dat in de avond rondom koffietijd op de Nederlandse televisie verschijnt. De hele familie rond de buis, op gelijk niveau luisterend naar het populaire taalgebruik en de voorlichtingstips die de huiskamer binnenkomen. Of de talloze portretjes van ouder-kind relaties die geschetst worden in tijdschriften als Libelle en Margriet, waarin de moeder wordt voorgesteld als 'de dochter's beste vriendin'. Of de nieuwe vader die zich richt op persoonlijke intimiteit, vertrouwen en binding met zijn kinderen. Het lijkt de norm dat ouders en jongeren op vriendschappelijk niveau met elkaar omgaan en elkaars vertrouwelingen zijn - ook als het gaat om seksualiteit.

Nieuwe eisen aan ouders en jongeren

Zoals in het begin al gesteld werd, zijn met name op het terrein van seksualiteit keuzemogelijkheden voor jongeren toegenomen. Maar: 'het zijn sterke benen die de weelde kunnen dragen'. Jongeren móeten veilig vrijen, onderhandelingscompetent zijn, grenzen durven stellen,

weten dat seks niet vanzelfsprekend is, leren 'nee' zeggen bij ongewenst seksueel contact, zwangerschap voorkomen en weten wat ze prettig vinden. Kortom: hedendaagse jongeren worden geconfronteerd met een behoorlijk eisenpakket waaraan zij moeten voldoen. En één van de belangrijke referentiekaders, de opvoeders, zijn zelf nog opgegroeid binnen traditionele zingevingskaders. Vanuit deze gedachte is een onderzoek naar de communicatie tussen ouders en jongeren over seksualiteit interessant. Toch is hierover in Nederland verbazingwekkend weinig bekend. De belevingskaders van ouders en jongeren blijven te vaak buiten beeld, kwalitatief onderzoek naar jongeren en seksualiteit is schaars, laat staan dat ouders betrokken worden bij het onderzoek. Alsof alle jongeren hetzelfde verstaan onder een vaste relatie, of onder veilig vrijen. Alsof stilzwijgend aangenomen wordt dat opvoeders geen belangrijke rol spelen bij het sociaal-seksueel competent worden. Alsof ouders wetenschappelijk gezien niet meer interessant zijn nu het alom geaccepteerd is dat jongeren seksueel actief zijn. Alsof de eigen geschiedenis van ouders geen rol speelt bij de wijze waarop zij hun kinderen seksueel opvoeden. Terwijl wij ons juist voor kunnen stellen dat nieuwe en oude waarden en betekenisverleningen die tesamen leven onder één dak, spanningen of op z'n minst ambivalentie opleveren. De vraag die hier centraal staat luidt dan ook: *hoe wordt in hedendaagse gezinnen over seksualiteit gecommuniceerd?* Om deze vraag te beantwoorden presenteren we data van een kwalitatief onderzoek onder bijna zestig ouders (38 moeders en 21 vaders) en hun kinderen die in de afgelopen drie jaar met behulp van semi-gestructureerde interviews ondervraagd zijn. Het merendeel van de ouders is afkomstig uit het midden- en hoge milieu, en tussen de 35 en 50 jaar oud. De vaders en moeders zijn afkomstig uit verschillende gezinnen. De kinderen variëren in leeftijd tussen 14 en 17 jaar oud. Het merendeel van de (heteroseksuele) jongeren heeft ervaring met vrijen met iemand van de andere sekse. Met vrijen wordt hier tongzoenen en 'voelen' onder elkaars kleren bedoeld. De meesten zitten op het MAVO en HAVO. We presenteren in hoofdlijnen de belangrijkste conclusies uit de gesprekken met de ouders en jongeren. Het betreft hier een kwalitatieve, exploratieve studie: wij doen geen uitspraken over 'de' Nederlandse vader, moeder, zoon of dochter. Dit onderzoek is te beschouwen als een eerste aanzet om meer te weten te komen over de communicatie over seksualiteit in hedendaagse gezinnen (zie ook te Poel & Ravesloot 1994). Voordat we hier verder op ingaan, laten we de ouders - die allen in Nederland opgegroeid zijn - terugkijken op hun eigen seksuele opvoeding.

Ouders kijken terug

De meeste ouders, meer moeders dan vaders, blijken ontevreden te zijn over de manier waarop binnen hun gezin van herkomst seksuele voorlichting werd gegeven. Zij kijken met gevoelens van teleurstelling terug op dit deel van hun genoten opvoeding: op onwaarheden die verteld werden, het verhullende taalgebruik, de gevoelens van schaamte, zowel bij de opvoeders als bij henzelf, de onwetendheid, en de uiteindelijke angst voor seksueel gedrag. Toch hebben zij indertijd de seksuele opvoeding niet als abnormaal beleefd; ze kunnen zich niet herinneren dat zij zich als jonge man of vrouw tekort gedaan voelden op dit terrein. Hun kennis over seksualiteit deden zij op via leeftijdsgenoten en voorlichtingslektuur, maar vooral via 'trial and error'.

Seksuele voorlichting hoorde tot het opvoedingsdomein van de moeder, de vader kwam in bijna geen enkel verhaal als 'voorlichter' naar voren. Deze sekse-specifieke taakverdeling

werd verklaard vanuit twee oorzaken: als er al voorgelicht werd, dan betrof dit vooral de hygiënische kanten van de menstruatie ('daar liggen voortaan de verbanden'), of er werd gewaarschuwd voor zwangerschap. Beide onderwerpen hebben betrekking op het vrouwelijk lichaam. Oftewel: seksuele voorlichting was vooral een vrouwenzaak, voor vrouwen, door vrouwen. Daar hoefde geen man aan te pas te komen. Jongens werden in dit opzicht dan ook sterk verwaarloosd. Na de gebrekkige seksuele voorlichting was het onderwerp in de huisgezinnen van de baan. Ook de emotionele aspecten van relatievorming en seksualiteit kwamen - anders dan via waarschuwingen - niet meer aan bod. Voor aandacht voor het eigen lichaam was in de opvoeding geen plaats. De onduidelijkheid en teleurstelling over de eigen genoten seksuele voorlichting vormen voor de meesten een belangrijk referentiekader voor de seksuele voorlichting die ouders hun dochters en zonen geven.

Niet alles is bespreekbaar: hedendaagse gezinscommunicatie over seks

De resultaten van ons onderzoek laten zien dat op het gebied van de intimiteit in vergelijking met de jaren vijftig en zestig een heleboel inderdaad bespreekbaar is geworden. Maar van de openheid die in de media veelal gesuggereerd wordt is geen sprake. In tegenstelling tot hun eigen ervaringen maken vooral moeders werk van de seksuele voorlichting aan hun kinderen. Zij spreken de intentie uit hun kinderen kennis door te geven over lichamelijke veranderingen in de puberteit, menstruatie, het voorkómen van zwangerschap, zaadlozing, verschillen tussen meisjes en jongens, geslachtsgemeenschap, de preventie van AIDS en andere seksueel overdraagbare aandoeningen, en de meer technische aspecten van het vrijen ('wat is een tongzoen?'). Deze voorlichting wordt nog steeds niet als vanzelfsprekend of gemakkelijk ervaren. Veel verder dan het smalle pad van de technische voorlichting komen ouders meestal niet. Praten over vrijen en met elkaar naar bed gaan doen beide generaties zelden. De eigen seksualiteit is geen gespreksonderwerp. Met zonen verloopt de communicatie nog moeizamer dan met dochters. Moeders ervaren gêne om te praten over masturberen, zaadlozingen en het volgroeien van de geslachtsdelen. Vaders op hun beurt zijn van mening dat seksuele opvoeding of voorlichting heden te dage de normaalste zaak van de wereld is. Zij achten zichzelf echter minder geschikt om met hun kinderen over seksualiteit te praten - en schuiven zo deze opvoedingstaak door naar hun partner. Door dit 'afschuif'-mechanisme dreigt het gevaar dat aan jongens meer nog dan aan meisjes, essentiële kennis over de eigen seksualiteit en lichamelijke ontwikkelingen onthouden wordt. Alsof jongens alles 'vanzelf' weten.

De meer praktische voorlichting wordt gaandeweg aangevuld met een scala van normen en waarschuwingen. De ouders - vaders én moeders - willen hun kinderen tot verantwoorde personen opvoeden, dan wel voorkomen dat hun kinderen verdriet wordt aangedaan. 'Oude' en 'nieuwe' adviezen gaan daarbij samen. Meisjes worden aangemoedigd naar hun eigen lichaam te luisteren en hun eigen grenzen te stellen, en dat is nieuw. Tegelijkertijd drukken alle moeders hun dochters op het hart niet zomaar met iemand te experimenteren en alleen een relatie aan te gaan met iemand die ze kunnen vertrouwen. De jongens worden door vaders en moeders vooral aangespoord om respect te hebben en te tonen voor hun (potentiële) partners.

Op het eerste gezicht lijkt deze opvoeding progressief. Ze draagt immers bij aan de vorming van zelfbewuste jonge vrouwen en sensitieve jonge mannen. Maar meisjes, noch jongens wordt evenwel geleerd hoe het grenzen stellen of respect betonen er in concreto uit gaat

zien. Verkering krijgen en vrijen blijven abstracte begrippen. En lust en onbehagen worden bij de kennisoverdracht grotendeels weggefilterd. Gesprekken over seksualiteit betreffen een globale uitwisseling van opvattingen over gepopulariseerde kwesties als AIDS, geslachtsziekten, de pil, homo- en biseksualiteit of travestie. Of ouders geven adviezen zonder concreet te worden ('Luister naar je lichaam'). Alle ouders gaan er overigens van uit dat hun kinderen heteroseksueel georiënteerd zijn.

Jongeren in beeld: verschillen in waardering tussen ouders en kinderen

De meeste jongens en meisjes praten volgens henzelf niet met hun ouders over hun eigen seksualiteit. Bij meisjes spelen gevoelens van gêne, een radar voor de schaamtegevoelens van hun ouders, en de angst voor restricties een grote rol, jongens hebben een meer offensieve overtuiging dat het hun terrein is waar hun ouders niets te zoeken hebben. De huidige non-communicatie betekent niet dat seksualiteit geen gespreksonderwerp is: AIDS, veilig vrijen, incest, seksueel geweld of algemene onderwerpen gaan zeker over tafel. Deze constatering komt overeen met de beleving van de ouders.

Typend voor de moeders en zonen is de verschillende inschatting of er nu wel of niet actief en open wordt gesproken over seksualiteit. Bijna alle moeders hebben zelf het idee dat er in hun gezin redelijk open over seksualiteit gepraat wordt. Zij zien het als een 'tafelonderwerp' dat regelmatig terugkeert naar aanleiding van lichamelijke veranderingen van hun kinderen, schuine grappen of tv-programma's. Ze stellen dat ze geheimzinnigheid vermijden, dat ze weinig of niets bewust achterhouden, dat ze antwoord proberen te geven op alle vragen van hun kinderen en dat ze het prettig vinden wanneer ze in vertrouwen genomen worden. Zij voelen soms weerstand bij hun zonen om te praten, duiden dit als een karaktertrek en benoemen de communicatie in termen van 'éénrichtingsverkeer'. Op hun initiatief gebeurt het volgens hen echter wel. Een aantal moeders beschouwt het praten over seksualiteit als een groeiproses: de diepte van de gesprekken groeit met het ouder worden van hun kinderen.

In tegenstelling tot de moeders geven hun zonen bijna unaniem te kennen dat er weinig tot zeer weinig over seksualiteit gepraat wordt. Zij hebben het gevoel dat hun moeders aan de zijlijnen staan: mocht er wat zijn, dan kunnen ze een beroep op haar doen, maar veel communicatie is er niet - of het moet zijn dat ze door hun moeders gewaarschuwd worden om niet te ver te gaan met een meisje of om veilig te vrijen. Toch is ook in hun ogen seksualiteit niet echt een taboe-onderwerp. Zij zijn ervan overtuigd dat in principe alles bespreekbaar is, dat er thuis een sfeer heerst waarin vragen gesteld kunnen worden, en dat hun ouders (vooral moeders) daar serieus op in zouden gaan. De voorwaarden zijn er dus wel, maar de praktijk blijkt minimaal. Of speelt de nieuwe communicatienorm een rol? Over alles moet immers (open en bloot) gepraat kunnen worden?

Wij verklaren de verschillende interpretaties van moeders en zonen uit de tegenstelling tussen deze norm enerzijds en de eigen genoten opvoeding (met alle restricties) van de moeders anderzijds: wat aan de zoons bijna als onopgemerkt voorbijgaat (bijvoorbeeld een opmerking van de moeder 'tussen neus en lippen door' over veilig vrijen), kan in de beleving van de moeders een stap zijn waarbij zij over een drempel heen moeten.

Bij moeders en dochters speelt een ander mechanisme mee: *moeders zijn voorzichtig in het aanzwengelen van een gesprek over seks met hun dochter. Zij herinneren zich hun eigen ongemak over ongewenste interventies van hun eigen moeders. Zij wachten liever af tot hun*

dochters bij hen komen of tot hun dochters er 'rijp' genoeg voor zijn. Tegelijkertijd willen ze vanuit gevoelens van bezorgdheid graag weten wat er allemaal gebeurt c.q. staat te gebeuren - iets wat de moeders van de zonen minder bezighoudt. Dochters op hun beurt spreken niet zo snel hun moeder als 'beste vriendin' aan. Weliswaar gaan ze er - in tegenstelling tot zonen - niet als vanzelfsprekend vanuit dat seksualiteit 'hun eigen terrein' is, maar evenmin nemen ze hun moeders snel in vertrouwen. Ook zij wachten liever tot ze aangesproken worden - en zelfs dan vertellen ze hun moeders niet alles. De communicatie tussen moeders en dochters draagt, zoals blijkt, de kenmerken van een wachtkamercultuur: beiden wachten af tot de ander hen 'binnenroept' en de marges van het gesprek bepaalt.

Hoe zit het met de vaders? Daar kunnen we kort over zijn: vaders communiceren minimaal met hun kinderen over seksualiteit. Ondanks de nieuwe vaderrol, en de nieuwe eisen die aan vaders worden gesteld (Jeugd en Samenleving, 1995) laten ze het in dit opzicht nog sterk afweten. De geruststellende gedachte dat hun vrouwelijke partners dit deel van de opvoeding voor hun rekening nemen, samen met de door eigen restricties ingegeven wens dat hun kinderen een prettige jeugd moeten hebben, en dus niet al te veel beperkingen opgelegd moeten krijgen, legitimeren hun afzijdigheid. Dit heeft niet als gevolg dat jongeren hun vaders in dit opzicht nalatigheid of iets dergelijks verwijten. Ze vinden wel degelijk dat hun vader een rol zou moeten spelen in de seksuele voorlichting en stellen dat zij hun vader om raad zouden vragen als zij met een probleem zouden zitten. Anderzijds kunnen zij het zich ook moeilijk voorstellen om hun vader in dit opzicht in vertrouwen te nemen. Vaders op hun beurt vinden openheid over seksualiteit belangrijk en zijn van mening dat alle onderwerpen - uitgezonderd hun eigen intieme ervaringen - bespreekbaar moeten zijn, maar het blijft ook bij hen eerder bij intenties.

Deze gegevens roepen de vraag op hoe open de communicatie tussen jongeren en leeftijdsgenoten is. Hebben leeftijdsgenoten de rol van informanten en vertrouwelingen op dit terrein? Ouders rekenen er wel op dat leeftijdsgenoten (en school) voor dit terrein mede-opvoeders zijn. Uit de interviews met de zonen en dochters blijkt echter dat jongeren elkaar niet als 'experts' beschouwen. Als zij met elkaar praten, gaat dit eerder over de toenadering tot de andere sekse, over hofmakerij. Vertrouwelijke gesprekken over de eigen intieme seksualiteit komen weinig voor, zeker niet zolang jongeren geen (vaste) verkering hebben. Uit een longitudinale studie blijkt dat jongeren pas met leeftijdsgenoten over de eigen seksualiteit gaan praten, als zij al langer vaste verkering hebben (Ravesloot, 1994). Als we de rol van ouders en leeftijdsgenoten met elkaar vergelijken blijkt dat ouders door jongeren opgevat worden als eventuele informanten en als *vangnet* bij problemen - zij worden door hun kinderen aan de zijlijn opgesteld. Leeftijdsgenoten zijn mede-ontdekkers, deelgenoten, concurrenten en gelijkwaardige partners in het seksuele spel.

Tenslotte

Tijdens het proces van seksueel volwassen worden vinden jongeren dat ze weinig steun krijgen van hun ouders - maar, en daar zit hun ambivalentie, ze vinden ook dat het eigenlijk hun zaak is, waar ouders niks mee te maken hebben. Daar krijgen ze alleen maar last van, denken ze. Ouders op hun beurt zouden op zich best een groter aandeel willen hebben in de seksuele opvoeding, maar meerdere zaken zorgen ervoor, dat het er niet van komt. Allereerst hun eigen opvoeding: toen zij jong waren, werd er al helemaal niet over seks gepraat. Ze

hebben van huis uit niet geleerd om er zo makkelijk mee om te gaan. Inmiddels zijn de tijden veranderd. Ze hebben zelf kinderen gekregen en seksualiteit is veel meer in de openbaarheid gekomen. Ze zijn dus min of meer gedwongen met hun kinderen over dit onderwerp te praten. Dat is één: hun eigen onkunde, gevoelens van schaamte. Een tweede aspect betreft respect voor het seksuele leven van hun kind. Ze willen zich niet opdringen als bemoeierige ouders die alles beter weten. Ze willen niet net zo normerend zijn als hun ouders waren toen zij jong waren. Ze vinden dat seksualiteit het eigen terrein is van het kind. Wel hopen ze een sfeer gecreëerd te hebben waarin hun kind, mocht dat nodig zijn, komt met vragen. En ouders rekenen er min of meer op dat hun kinderen met leeftijdgenoten over seksualiteit praten. Maar uit onderzoek komt naar voren dat jongeren pas met leeftijdgenoten over hun eigen seksualiteit gaan praten, als zij al enkele jaren bezig zijn met hun seksuele carrière. Met andere woorden: als zij al meerdere (mogelijk onveilige) ervaringen achter de rug hebben. Jongeren leren al doende steeds meer handelingsbekwaam te worden; zij hebben het gevoel dat zij dat zelf moeten opknappen, en durven pas echt te communiceren en te praten als zij een tijdje een vaste partner hebben.

Een tweede referentiekader voor ouders en jongeren vormt de media die uitzenden dat alles bespreekbaar moet zijn. We gaan hier niet al te lang op in, maar willen u graag herinneren aan de volgende programma's: 06-datinglines, 'All you need is love', uitspraken zoals 'Je bent jong en je wilt wat', 'Jong, wild, dynamisch, dat wil jij toch ook?', het programma 'Studs', de reclame van bolletje waarbij twee meisjes in een grandcafé flirtend naar jongens kijken en elkaar fluisterend toespreken: 'Met hem zou ik wel een beschuitje willen delen', de wekelijkse informatie over seksuele en sensuele levens die via de VIVA en FLAIR de meisjes- en jongenskamers binnen komen. Een openlijk geseksualiseerde wereld dringt zich aan jongeren op. De media bewerken aan de ene kant dat een veelzijdigheid aan onderwerpen besproken mag of kan worden. Aan de andere kant laat deze tendens ouders (en jongeren) weinig ruimte om gevoelens van schaamte en ongemak in hun eigen tempo te overwinnen. Bovendien lijkt aan jongeren een nieuwe norm opgedrongen te worden: seksueel experimenteren moet. Studies naar seksueel gedrag van jongeren laten zien dat veilig vrijen nog steeds geen vanzelfsprekendheid is (Vogels & Van der Vliet 1990). Het is een interessante vraag in hoeverre wij van jongeren kunnen verwachten dat zij veilig omgaan met hun eigen seksualiteit, terwijl ze de nodige vaardigheden hiervoor (nog) nauwelijks via hun opvoeders meekrijgen.

Dit brengt ons bij een aantal opmerkingen over de wijze waarop ouders ondersteund zouden kunnen worden bij de seksuele opvoeding en vorming van hun kinderen. Wat ons inziens bij ouders ontbreekt is het besef dat seksuele opvoeding niet pas begint, als het kind in de puberteit terecht komt. Als kinderen zelf nog niet kunnen spreken, is lichamelijke een van de belangrijkste media van de seksuele opvoeding. Vanaf het moment dat kinderen taal machtig worden, geven ze aan verbaal over 'seksualiteit' te willen communiceren. Kinderen stellen, als je daar een oor voor hebt, veel en vergaande 'intieme' vragen. Het oppakken en beantwoorden van deze vragen is ons inziens een belangrijke voorwaarde om 'later' seksualiteit bespreekbaar te houden tussen opvoeders en jongeren. We pleiten hier niet voor een verregaande intieme communicatiecultuur over seksualiteit die tussen ouders en jongeren zou moeten ontstaan. Seksueel opgroeien betekent ook het loskomen van ouders. We geloven wel, dat het een moderne opvoedingstaak is om kinderen, gezien de eisen die aan hen gesteld worden op het terrein van seksualiteit, zodanig uit te rusten met vaardigheden, dat 'veilige seksualiteit' als vanzelfsprekend tot hun repertoire gaat behoren.

Summary

Talking about sex between parents and children

In accordance with the integration of sexuality into the youth phase, communication about sexuality within families underwent several changes. Our explorative study shows that mothers and fathers are aware of the importance of sexual education. Parents intend to avoid untruthfulness and veiled language at all times. They wish to create an atmosphere of openness and want to show the necessary empathy to support their children in their sexual development. But they are confronted with their own feelings of shame and awkwardness concerning sexuality. As a result, ambivalence is widespread. Intimate conversations between the generations - in spite of increasing openness - do not take place.

Literatuur

- Beck, U en Beck-Gernsheim, E. (Hrsg) (1994). *Riskante Freiheiten, Individualisierung in modernen Gesellschaften*. Suhrkamp Verlag, Frankfurt an Main.
- Bois-Reymond, M. du, E. Peters, J.H. Ravesloot (1994). *Keuzeprocessen van jongeren. Een longitudinale studie naar veranderingen in de jeugdfase en de rol van ouders*. VUGA, Den Haag
- Meeus, W. en O. 't Hart (1993). *Jongeren in Nederland. Een nationaal survey naar ontwikkeling in de adolescentie en naar intergenerationale overdracht*. Academische Uitgeverij, Amersfoort.
- Jeugd en Samenleving (1995). *Themanummer Jongens* (1995). Amersfoort.
- Peters, E. (1992). *Veranderingen in de jeugdfase van meisjes*. Generaties vergeleken. DSWO Press, Leiden.
- Poel, Y. te en J.H. Ravesloot (1994). Over seks gesproken. Moeders, dochters en zonen over hun communicatie over seksualiteit. In: C. Bouw, J. de Bruijn, D. van der Heiden (red.): *Van alle markten thuis*. Vrouwen- en Genderstudies in Nederland. Babylon/De Geus, Amsterdam.
- Ravesloot, J.H. (1994). Courtship and Sexuality in the Youth Phase. In: Bois-Reymond, M. du, R. Diekstra, K. Hurrelmann, E. Peters (Eds.): *Coping Strategies and Statustransitions in Adolescence*. Modern Youth in Germany and The Netherlands. W. de Gruyter, Berlin/New York.
- Swaan, A. de (1982). Uitgaansbeperking en uitgaansangst. Over de verschuiving van bevelshuishouding naar onderhandelingshuishouding. In: A. de Swaan, *De mens is de mens een zorg*. Meulenhoff, Amsterdam.
- Vogels, T. en R. Van der Vliet (1990). *Jeugd en seks*. Gedrag en gezondheidsrisico's bij scholieren. SDU, Den Haag.